

Radoslav Tomić

SEBASTIJANO DEVITA NA POIŠANU I LOVRETU U SPLITU

UDK75.035:929 Devita, S (497.13 Split) "17"
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 17. IV 1991.

Mr Radoslav Tomić
Regionalni zavod za zaštitu
spomenika kulture, Split
58 000 Split
Topuska cesta 4

U svojoj radnji autor na osnovi iscrpne stilske analize pripisuje splitskom kasnobaroknom slikaru Sebastijanu Devita /Split, 1740. - ?/ dvije slike, od kojih se jedna /Gospa od Karmela/ nalazi u svetištu Gospe od Pojišana, a druga /Bogorodica s Djetetom, S. Ciprijanom, Sv. Antom i anđelom/ u samostanu na Lovretu. Obje slike datiraju prema autoru između 1777. i 1788.

Autor razmatra ujedno i položaj ovog slikara u umjetnosti Venecije i Dalmacije 18. stoljeća. Ističe pri tome da je po svojim nagnućima Devita blizak protagonistima posljednje generacije venecijanskih baroknih slikara, kod kojih se već tada naslućuju elementi nadolazećeg klasicizma.

Ime Sebastijana Joakima Josipa Devite, splitskog slikara rođenog 1740. godine, spominjali su prošlostoljetni autori N. Tommaseo, C. F. Cupilli, Š. Ljubić i F. Bulić, ali su se tek zahvaljujući temeljnim studijama K. Prijatelja, proširila znanja o njegovom životu i djelu. Od prve prepoznate Devitine slike "Čudo sv. Vinka Fererskog" u splitskoj crkvi sv. Dominika do posljednjeg teksta koji sintetizira dotadašnje spoznaje o umjetniku prepoznalo se šest njegovih slika, od kojih se četiri nalaze u splitskim crkvama.¹⁾ Dvije od njih su potpisane i datirane: Bogorodica s Djetetom i svecima (crkva sv. Križa u Velom Varošu) nastala je 1778. godine, a oltarna pala iz crkve sv. Filipa "Sv. Franjo Ksaverski pred raspelom" 1788. godine. Vjerojatno je u Splitu nastala i njegova slika u franjevačkom samostanu u Fojnici na kojoj se potpisao kao "Bashie Ge Vita...Pengo 1783".²⁾ Tako su se već stvorile pretpostavke da se taj skromni, u fragmentima prepoznat, opus ispravnije valorizira, da se utvrdi Devitina pozicija u kontekstu slikarstva Dalmacije i Venecije 18. stoljeća, gdje po stilskim oznakama i biografskim podacima, ovaj

Sebastijano Devita, Gospa od Karmena, Split crkva Gospe od Poišana

slikar istovremeno pripada. U slikarstvu 18. stoljeća u Dalmaciji Devita je usamljena pojava. U mletačkoj "Fraglia pittorica" spominje se od 1768. do 1774. godine, a onda se redaju podaci iz Dalmacije: 1777. u Splitu mu umire kćer Barbara, 1778. se potpisuje na slici u crkvi sv. Križa, 1780. procjenjuje neke slike u zadarskoj crkvi sv. Dimitrija, 1783. radi sliku za franjevce u Bosni, 1788. potpisuje oltarnu palu u splitskoj crkvi sv. Filipa.

Sada smo u prigodi pripisati Devitu još jednu oltarnu sliku s prikazom "Gospe od Karmena" na sjevernom, bočnom oltaru u crkvi Gospe od Poišana u Splitu.

U gornjem dijelu oltarne pale prikazana je Bogorodica u zelenoj haljini s maramom prebačenom preko glave. Desnom rukom Bogorodica pridržava Dijete i škapular koji predaje sv. Šimunu Stocku, pročelavom i kratke brade u dugom sivkastožutom plaštu. Lijevo, uz Bogorodicu, anđeo pridržava muškarca koji se moli i utječe na milost, dok se u donjoj zoni grupa anđela "igra" škapularom. Iza njih su dva muškarca koja također traže od Bogorodice zaštitu, dok u visinama lete tri anđelčića. Iza Bogorodičina lika naslikana je crkvena građevina sa kaneliranim stupovima i kompozitnim kapitelom, te nasvođenom unutrašnjošću. Kolorit oštećene i potamnjele slike je ispran i izbljedio, i tek će nužna restauracija odrediti udio Voltolinijeva restauratorskog zahvata.³⁾ No, bez obzira na to, nije teško u oltarnoj pali prepoznati djelo Sebastijana Devite. Kompozicija vertikalnog uzgona, pretrpana likovima ne pokazuje izrazitiji dinamizam, usprkos pokrenutim volumenima brojnih aktera. Slika u samostanu sv. Klare u Splitu "Bogorodica s Djetetom, sv. Antom, Franom (?) i Ivanom Krstiteljem" neobično je nalik ovoj na Poišanu: ali kompozicijska sukladnost i pretrpanost likovima identičnih fizionomskih oznaka, označavaju i druge Devitine slike. Izdvaja se iz tog konteksta pala "Čudo sv. Vinka Fererskog" u crkvi sv. Dominika, koja je *ex voto* neke, još nepoznate obitelji, po odmjerenom i usklađenom rješenju. Ali, princip adicije, brojnost likova, "opisnu strukturu slike" ipak prepoznavamo na svim Devitinim djelima. Na ostale sličnosti možda treba samo upozoriti: Bogorodica je gotovo identična onoj na slici u crkvi sv. Klare (lice, impostacija, draperija), anđeo je također blizak liku s iste slike, ali i Anđelu Stražaninu sa slike u crkvi sv. Križa; sv. Šimun Stock ima analogija s likom sv. Franje Ksaverskog iz crkve sv. Filipa, ili sv. Frane (?) iz samostana klarisa.

No, ovom prigodom treba upozoriti na dvije činjenice u Devitinom djelu. Odredivši njegov umjetnički profil, K. Prijatelj je upozorio na njegov eklektički i epigonski karakter formiran na tradiciji i pod utjecajem Tiepola i slikarstva Piazzettina kruga. Reminiscencije na dvije temeljne linije mletačkog slikarstva 18. stoljeća mogu se primijetiti u nevelikom Devitinom opusu, posebno pak sa sljedbenicima Giambattista Piazzette, koji su koloristička rješenja svog učitelja pojednostavili, i ublažili njegove kontraste na kojima je on gradio dramatski naboj slika. U tom je smislu Devita blizak slikarstvu Francesca Maggiotta (1738–1805), Antonija Zucchija (1726–1795), Pier Antonija Novellija (1729–1804), Giambattista Mengardija (1738–1796)

i Vincenza Guarane (1753–1815), s kojima pokazuje i generacijski paralelizam. Kao kod svih eklektika, tako je i Devita nije imao samo jedan uzor i izvor za svoje slikarstvo. On se časovito okreće prema oblicima i manirama svojih prethodnika i suvremenika. To su konačno radili i njegovi suvremenici, koje je u svom kompendiju o slikarstvu 18. stoljeća u Veneciji, R. Pallucchini odredio kao "*i pittori di storia e la crisi accademico-neoclassica*".⁴⁾ Izrasla na

Split, Samostan na Lovretu, Bogorodica s Djetetom,
sv. Antom i sv. Ciprijanom (prije u crkvi sv. Ciprijana)

velikoj tradiciji, ova grupa slikara nije samo završavala baroknu koncepciju mletačkog slikarstva, već je slijedeći zasade Amigonija i prateći suvremena zbivanja u Italiji i Europi (treba spomenuti P. Battonija i J. J. Winckelmana!) inaugurirala raspad kasnobaroknog i početke klasicističko-akademskog slikarstva. To su u sebi kao dvojstvo nosili i Zucchi i Novelli. Na njihovim

platinama nema više egzaltiranosti i patetike, dok su im koloristička rješenja reducirana. Kao što Zucchi putuje s R. Adamom u Rim, Napulj, Grčku i Englesku, surađujući u njegovom proučavanju i prikazivanju spomenika u duhu klasicističkog *revivala*,⁵⁾ tako, dakako u skromnijem, provincijalnom okviru, i Sebastijan Devita, obilazi solinske ruševine s kolekcionarom, grofom Obizzi, vlasnikom dvorca Catajo kraj Padove, pomažući mu da iz tog ruševnog antičkog grada prenesu u svoju zbirku fragmente i umjetnine.⁶⁾ Ako se Devitino slikarstvo promatra u tom svjetlu, onda bi se i interpolacije arhitektonskih detalja i dijelova u njegovim oltarnim palama, mogle interpretirati i kao njegovo svjesno kolažiranje klasičnih motiva na sliku koju, dakako, još uvijek gradi po principima razrađene kasnobarokne, mletačke poetike. Kanelirani stupovi, kompozitni kapiteli, duboki zasvođeni interijeri, iako stalni motiv mletačkog slikarstva baroka mogu – latentno – ukazivati i na Devitino uključivanje u nadolazeće stilske promjene, iako je njegov izraz izrastao i uvjetovan poetikom mletačkog slikarstva 18. stoljeća.

B I L J E Š K E:

- 1) K. Prijatelj, Dopune za splitskog baroknog slikara Sebastijana Devita (De Vita), Peristil 29, 1986., 91–95. U tom sintetskom članku autor je iznio sve podatke o slikaru, donoseći i bibliografiju.
- 2) Usp. Franjevci Bosne i Hercegovine na raskršću kultura i civilizacija (katalog), Zagreb 1989, kat jed. 66, str. 76.
- 3) Sliku je 1877. godine popravio slikar Josip Voltolini, nakon što je sa starog, drvenog oltara, premještena na novi, mramorni. Usp. A. Duplančić, Iz prošlosti crkve Gospe od Pojšana, Kulturna baština 9–10, Split 1979., 22, bilješka 28 i 29.
- 4) R. Pallucchini, La pittura veneziana del Settecento, Venezia – Roma 1960., 229–238.
- 5) Z. Demori Staničić, Slike Antonija Zucchija u Komizi na Visu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 24, Split 1984., 157–165.
- 6) Navodim popis umetnina, podrijetlom iz Dalmacije, koje su bile u posjedu grofa Obizzi u njegovoj vili Catajo kraj Padove. Brojevi označavaju poredak u zbirci:
 - 53. Una statua antica di marmo greco alta piedi 2.3/4 rap.te Arianna di preggio sopra piedestallo di marmo di Dalmazia.
 - 73. Una testa antica di marmo greco sopra piedestallo di marmo di Dalmazia.
 - 77. Una testa antica di marmo greco rap.te un Filosofo (Esculapio) sopra base di marmo di Dalmazia.
 - 212. Una statua di detto marmo alta piedi 2.1/4 rap.te un Fauno con base di marmo di Dalmazia sovrapposta ad un (sic) ara di rosso antico, con iscrizione, il di cui zoccolo e ornato di una testa di marmo greco ad alto rilievo rap.te Giove Amone.
 - 240. Una lapide sepolcrale romana antica di marmo di Dalmazia lunga piedi 6 larga piedi 3 con iscrizione ben conservata.
 - 247. Una statua antica di marmo, e opera Dalmatina rap.te un Arpocrate sovrapposta ad una ara antica con iscrizione.
 - 267. Pezzo di colonna di porfidio alta piedi 2.1/2 con sopra una tavoletta di Marmo di Dalmazia.
 - 270. Una sfinge di marmo greco che sostiene una tavoletta di marmo di Dalmazia.
 - 353. Un busto antico di marmo di Dalmazia rap.te Eliogabalo.
 - 382. Un cipo antico romano di pietra di Dalmazia.

558. Un cipo di pietra di Dalmazia alto piedi 4 e largo piedi 2.2/4.
 563. Un (sic) ara di marmo di Dalmazia, alta piedi 1 con bassi rilievi.
 567. Un cippo di marmo di Dalmazia in tre pezzi alto in tutto Piedi 4.2/ con alto rivievo rapprensetante Petronio e iscrizione romana.
 573. Un cipo antico di marmo di Dalmazia alto piedi 3.2/4 largo piedi 2.c.a. con cinque teste di alto rilievo.
 590. Un cipo antico di marmo di Dalmazia alto piedi 3.1/2 e largo piedi 2 con cinque teste ad alto rilievo.
 594. Una fiera antica egizia di pavonazzetto lunga piedi 1.3/4 sopra base di marmo di Dalmazia.
 Popis se navodi po tekstu: Paola e Pier Luigi Fantelli, L' inventario della collezione Obizzi al Catajo, Bollettino del Museo civico di Padova LXXI, 1982., 101–238.

NAPOMENA!

Sebastiano Devita je autor i slike "Bogorodica s Djetetom, sv. Ciprijanom, sv. Antom i anđelom" koja se čuva u samostanu na Lovretu u Splitu, a bila je, prije rušenja, u crkvi sv. Ciprijana u Bosanskoj ulici. Sadašnja slika, koja je očigledno ostatak pale – jer su joj dijelovi kračeni – slikana je na način ovog vještog umjetnika. Ispred arhitekture koja se javlja i na palama kod klarisa ili na Poišanu, Devita je nagomilao grupu svetačkih figura u raskošnoj odjeći, intenzivnog kolorita, blagog modeliranja i mekih nabora draperije. Bliškost splitskih slika je višestruka: fizionomije i kretnje likova se ponavljaju, prenatrpanost detalja i gomilanje likova, koloristička ujednačenost. Treba ipak upozoriti na dvije činjenice: kontrast svjetla i sjene je na slici iz crkve sv. Ciprijana izrazitiji, dok se oltarna pala "Čudo sv. Vinka Fererskog" u crkvi sv. Dominika razlikuje od skupine slika u drugim splitskim crkvama. Lovretska slika nastala je, kao i druga Devitina sačuvana platna krajem 18. stoljeća, u vrijeme kada se spominje u Splitu. Sliku "Sv. Ciprijan" reproducira na unutrašnjem ovitku svoje knjige "Lovretske sestre" S. Berhmana Nazor, gdje se navodi da je radnja 17. stoljeća. Usp. S. Berhmana Rozarija Nazor, Lovretske sestre, Split 1986.

Radoslav Tomić

SEBASTIANO DEVITA NELLE CHIESE DI POJIŠAN E LOVRET A SPLIT

Riassunto:

Basandosi su una dettagliata analisi stilistica l' autore attribuisce a Sebastiano Devita/Split, 1740–?, un pittore del tardo barocco, due dipinti che si trovano nelle chiese di Split.

La pala d'altare posta nel santuario della Madonna di Pojšan e rappresentante la Madonna del Carmelo, è un opera di Devita che secondo l' autore, dimostra una marcata somiglianza con i suoi dipinti nelle chiese di S. Filippo, S. Croce e S. Chiara. Tutta l' opera di Devita diventa più ricca inoltre di un altro dipinto che rappresenta la "Madonna con il Bambino, S. Cipriano, S. Antonio e un angelo". La tela, custodita nel convento di Lovret, proviene dalla ormai distrutta chiesa di San Cipriano. Ambedue i quadri vanno datati nel periodo tra il 1777 ed il 1788, nel tempo cioè in cui il Devita soggiornò a Split.

L' autore prende in esame inoltre il posto che nell' arte dalmata del Settecento spetta a questo pittore come ad uno dei rari pittori di origine locale. Negli anni dal 1768 al 1774 il Devita apparteneva a Venezia, come risulta, alla "Fraglia pittorica".

Per le sue tendenze stilistiche il Devita è molto vicino, secondo l' autore, a Novelli, F. Moggiotto, G. Mengardi ed altri protagonisti dell' ultima generazione di pittori barocchi sulle lagune che dimostrano di possedere già elementi caratteristici del classicismo allora in arrivo.